

разам з Саветам ЕС удзельнічае ў фарміраванні бюджэту Еўрасаюза, кантралюе дзейнасць Еўракамісіі. Яго рашэнні не з'яўляюцца абавязковымі для краін і органаў ЕС.

4. **Еўрапейская камісія** – вышэйшы выканаўчы орган ЕС. Камісія адказвае за выкананне прынятых кіраўніцтвам Еўрасаюза рашэнняў і займаецца паўсядзённай работай па правядзенні палітыкі ЕС. У яе склад уваходзяць па адным прадстаўніку з кожнай краіны ЕС. Фарміруецца тэрмінам на пяць гадоў.

5. **Еўрапейскі суд**. Яго задачай з'яўляецца забеспячэнне аднолькавага тлумачэння заканадаўства ў межах юрысдыкцыі ЕС, а таксама вырашэнне спрэчных пытанняў. Судзі прызначаюцца на шэсць гадоў па дамоўленасці ўрадаў краін ЕС.

6. **Еўрапейская падліковая палата** – орган, які ажыццяўляе праверку бюджэту ЕС, але не мае рэальных паўнамоцтваў. Уключае ў склад па адным прадстаўніку ад кожнай краіны. З'яўляецца рабочым органам Савета міністраў.

Такім чынам, Еўрапейскі саюз пасля Маастрыхцкага дагавора сфарміраваўся як эканамічны і валютны саюз з некаторымі элементамі палітычнага саюза. Ён не з'яўляецца федэрацыяй ці канфедэрацыяй, а ўяўляе сабой аб'яднанне дзяржаў і супольнасцей. Еўрапейскі саюз не валодае правам юрыдычнай асобы і таму не можа заключаць міжнародныя дагаворы. Гэта застаецца прарагатывай дзяржаў-удзельніц і супольнасцей, якія ў яго ўваходзяць.

Ш. А. Шуляк, Я. Г. Колб

ЗЛУЧАННЯ ШТАТЫ АМЕРЫКІ

ЗША І ПАЧАТАК ХАЛОДНАЙ ВАЙНЫ

Агульная барацьба Савецкага Саюза і ліберальных дэмакратый Захаду супраць фашызму ў Еўропе і японскага мілітарызму ў Азіі скончылася разгромным паражэннем сіл рэакцыі. Мільёны простых грамадзян, гераічныя намаганні якіх у выніку і забяспечылі перамогу над страшнымі ворагам, мелі надзею на лепшую будучыню. Краіны-пераможцы стварылі Арганізацыю Аб'яднаных Нацый, форум, закліканы забяспечыць мірнае развіццё і ўзаемавыгаднае глабальнае супрацоўніцтва. Але ўжо праз два гады былыя саюзнікі апынуліся ў стане халоднай вайны, два вірагуючыя паміж сабой лагеры ўзначалілі супердзяржавы СССР і ЗША.

Пераход ад саюзніцкіх адносін да жорсткай канфрантацыі адбыўся не адразу, меў месца генезіс халоднай вайны. Падчас агульнай барацьбы з фашызмам ідэалагічныя рознагалосці, якія заўсёды прысутнічалі, былі адсунуты на другі план. Да ліку фактараў, якія салзейнічалі ўзнікненню халоднай вайны і вяртанню да ідэалагічнага супрацьстаяння, адносіліся пытанні эканамічнай рэканструкцыі Еўропы, пасляваеннае ўшарудкаванне Германіі і краін Усходняй Еўропы, ядзерная зброя, нарастанне агрэсіўнасці ў знешняй палітыцы ЗША.

Прыярытэтам Савецкага Саюза ў вызваленых краінах Усходняй Еўропы было фарміраванне лаяльных рэжымаў, што не азначала, як асцерагаліся на Захадзе, ажыццяўлення там неадкладных сацыялістычных рэвалюцый па савецкім узору, выдаткі якіх былі вядомыя, а выгады няпэўныя. Палтрымліваючы левыя сілы, савецкі бок не фарсіраваў ход падзей. Прынцыпова іншай была сітуацыя ў Польшчы. Імігранцкі ўрад займаў выразна выяўленыя антысавецкія пазіцыі. Прымальнай для СССР альтэрнатывай стаў прыход да ўлады польскіх камуністаў і жорст-

кае падаўленне ўсякай апазіцыі. Пытанне пра Польшчу стала прадметам вострых рознагалоссяў саюзнікаў. «Польшча для нас — справа гонару», — заяўляў У. Чэрчыль. «Для нас Польшча — пытанне бяспекі», — адказваў яму І. Сталін.

Не менш вострымі рознагалосці былі па пытанні аб будучыні Германіі. СССР і саюзнікі былі адзіныя ў мэце канчатковай ліквідацыі патэнцыяльнай пагрозы новай агрэсіі з боку Германіі. З пятага часу заходнія краіны перайшлі ад планаў раздраблення яе прамысловага і знішчэння ваеннага патэнцыялу, падзелу на асобныя часткі, «ператварэння ў бульбяное поле» да стварэння ў сваіх зонах акупацыі сепаратнай нямецкай дзяржавы. Гэта было парушэннем раней прынятых на Крымскай і Патсдамскай канферэнцыях рашэнняў аб агульнай, узгодненай з СССР палітыцы. Прычынай такога павароту былі рост магутнасці Савецкага Саюза, асіярогі ЗША паконт узнікнення новага сусветнага эканамічнага крызісу, новай Вялікай дэпрэсіі і магчымых палітычных вынікаў у выглядзе прыходу да ўлады левых сіл не толькі на ўсходзе, але і на захадзе Еўропы. ЗША ўзялі курс на стварэнне праамерыканскай, эканамічна моцнай ФРГ.

Стратай для савецка-амерыканскіх адносін стала смерць Ф. Рузвельта, які меў вопыт асабістых і паспяхоўных адносін з І. Сталіным, і прыход да ўлады Г. Трумэн, які дрэнна разбіраўся ў знешняй палітыцы, меў абмежаваны для паста прэзідэнта круггляд. У 1941 г. з пачаткам вайны Германіі супраць СССР, ён заявіў, што для ЗША было б карысна, каб немцы і рускія забівалі адзін аднаго як мага даўжэй.

Сур'ёзна ўскладніла адносіны паміж саюзнікамі з'яўленне ядзернай зброі. Насуперак абавязку англа-амерыканскія саюзнікі распрацоўвалі ято ў тайне ад СССР. Акрамя чыста ваенных мэг ядзерная бамбардзіроўка Хірасімы і Нагасакі ў жніўні 1945 г. мела на мэце аказаць ціск на Савецкі Саюз. «У мяне ёсць дубінка супраць гэтых рускіх», — заяўляў Г. Трумэн.

Выступаючы ў 1947 г. у Кангрэсе, прэзідэнт запатрабаваў асігнаванняў для аказання ваенцай і эканамічнай дапамогі Грэцыі і Турцыі. «Я веру, што палітыкай ЗША павінна стаць падтрымка свабодных людзей, якія супраціўляюцца ўзброеным меншасцям унутры краіны і знешняму націску», — казаў Трумэн. Існаваўшыя рознагалосці ператвараліся ў ідэалагічны канфлікт, выбар паміж «свабай і тырапіяй». У кіруючых колах ЗША прытрымліваліся «тэорыі даміно», у адпаведнасці з якой поспех левых сіл у адной з краін можа прывесці да перамогі камуністаў і распаўсюджвання ўплыву СССР у Еўропе (Францыя, Італія), на Блізкім Усходзе, у Афрыцы і Азіі.

Эканамічным забеспячэннем новай амерыканскай стратэгіі стаў нававаны па імені дзяржсакратара ЗША Д. Маршала план эканамічнай дапамогі краінам Еўропы. Запрошаны на Парыжскую канферэнцыю 1947 г. СССР адмовіўся прыняць амерыканскія ўмовы надання дапамогі. Савецкая дэлегацыя на чале з В. Молатавым пакінула канферэнцыю. Услед за СССР ад плана Маршала адмовіліся краіны Усходняй Еўропы, з якімі Савецкі Саюз падпісаў двухбаковыя дагаворы аб эканамічным супрацоўніцтве, што атрымалі назву «план Молатава». Па плане Маршала 12 краінам Еўропы была аказана дапамога на 17 млрд дол., якая сирывала хуткаму аднаўленню эканомікі краін Захаду. На нарадзе камуністычных партый 1947 г. у Шклярска-Парэмбе ў Польшчы план Маршала быў абвешчаны планам падпарадкавання Еўропы амерыканскаму капіталу. Палітыка аднаўлення Германіі, зортванне палітыкі дэнацыфікацыі, стварэнне ў 1949 г. ФРГ і ваенна-палітычнага блока НАТА расцэнваліся ў СССР як частка новай імперыялістычнай змовы. Пры падтрымцы СССР у краінах Усходняй Еўропы паўсюдна прыйшлі да ўлады камуністычныя партыі, якія на ўсім прытрымліваліся савецкага прыкладу. Быў пакладзены пачатак шматгадовай халоднай вайне, супрацьстаянню дзвюх сістэм і дзвюх супердзяржаў.

ЗША ў ДРУГОЙ ПАЛОВЕ 1940-х — 1960-я гг.: ГРАМАДСТВА «ЎСЕАГУЛЬНАГА ДАБРАБЫТУ»

Страты ЗША ў Другой сусветнай вайне склалі нямногім больш за 300 тыс. забітымі і 600 тыс. параненымі. Больш чым у чатыры разы вырас дзяржаўны доўг краіны. З іншага боку, дзякуючы ваеннаму буму краіна канчаткова пераадолела наступствы Вялікай дэпрэсіі. За час вайны прамысловая вытворчасць павялічылася на 40 %, даходы амерыканскіх карпарацый і нацыянальны даход выраслі больш чым у два разы. У адраўненне ад іншых краін Захаду, у ЗША адразу пасля вайны меў месца хуткі ўздым эканомікі, прычынамі якога стала стварэнне кейнсіянскай мадэлі рэгулявання, вялікі адкладзены ўнутраны попыт, яшчэ большы знешні попыт і дамінаванне на знешніх рынках.

Нспрацяглы, але меўшы палітычныя вынікі спад у эканоміцы адбыўся ў 1946 г. Праявіліся цяжкасці пераходу эканомікі на мірныя рэйкі: часовае скарачэнне занятасці, адмена кантролю за цэнамі і іх хуткі рост. Максімальнага ў гісторыі краіны размаху дасягнуў забастовачны рух, у якім прынялі ўдзел 4,5 млн чалавек. У барацьбе з забастовачнымі на бок бізнесу ўстаў прэзідэнт краіны Г. Трумэн. Ён заявіў, што